

Letošnji Študijski dnevi v Dragi so bili mnogo manj enotneje vsebinsko zasnovani, veliko preveč napolnjeni le z referati. Premalo je bilo živega, poglobljenega dialoga. Ta bi razumljivo porajal na osnovi tehtnega referata pomehično razpravljavsko vnemo in tej vnemi primeren rezultat. Omenjeni pomislek se mi je vzbudil zato, ker sem že nekajkrat bil na Študijskih dnevih v Dragi in ne morem reči, da so naredili kvaliteten skok, ki smo ga pričakovali.

To je presenetljivo, saj je organizatorjem uspelo združiti dovolj širok, predvsem pa zelo nazorsko pester intelektualni diapazon, ki je velikokrat prav po slovensko nestrpen, zato pa ne ozek, kar je tudi včasih odlika slovenskega udejstvovanja.

Od Drage smo torej pričakovali tistega, kar doslej na Slovenskem ni uspelo še nikomur: organizirati nazorsko policentrični, z nacionalnim predznakom obeležen pogovor med slovenskimi izobraženci iz vsega sveta.

V tem zapisu bom upošteval, da je pač beseda "študijski" dovolj obvezujoča, in da ji je "slovenski" ustrezno kvaliteten dopolnilo. Razpravljati tedaj o slovenstvu, boljše: o problematičnem fenomenu, ki z najnovejšimi "ljubljanškimi" teorijami vzbuja pri nekaterih prav posebno prizadetost, pri drugih pa nasprotno-patino apatičnega ždenja. Draga bi tedaj morala zaobjeti vse to in nakazati okvirne rešitve vprašanja: ali smo ali nismo avtohtona narodna gmota. Draga - taka kot je zasnovana - bi bila zato nedvomno najprimernejši kraj za usodno slovensko konfrontacijo o slovenstvu kot elementu svobodne osebnosti ne glede na politično ali svetovnonazorsko danost. Referati in (predvsem) debata naj bi razčistili kompleks slovenskih možnosti v pluralistično zasnovanem mediju, kamor tendira naša "matična" stvarnost (prof. Goričar). Draga naj bi raziskovala "slovensko" krizo med stiskama obeh vodilnih struktur, komunistične in krščanske, ki sta odigrali in še odigravata v dejanju slovenskega človeka vsaka svojo humanistično odrešenjsko vlogo (Kocbek).

S tem sem se približal letošnji Dragi. Nočem je preveč kritizirati. Žal bi mi bilo, če bi zamrla, žal mi bo, če ji bo skušala z organizacijo bolj elitne podobne prireditve konkurirati kaka politično preveč barvana skupina - bolj desna ali bolj leva - jutri ali pojutrišnjem. Poudarjam pa, da bi bila za letošnje dneve v Dragi dovolj dva referata, Goričarjev in Kocbekov. Oba sta obravnavala misterij današnje slovenske dileme.

Misli ostalih referentov so bile dragocene, toda bilo jih je preveč in premalo poglobljeno so osvetljevale današnjo v konfuzne strukture zavito slovensko danost.

Žal torej letos oba osrednja tehtna referata nista sprožila plazu intelektualne moči ali nemoči udeležencev Študijskih dni, čeprav smo tako razpravo pričakovali ob poslušanju pogovorov v kuloarih, ali če smo prebrali listo udeležencev letošnje Drage.

Slovenski "danes" še kako rabi globoko pluralistično intelektualno konfrontacijo. S tem pa drezam v srž problema kvantitativne in kvalitativne razrasti po eni strani, po drugi pa s tem v zvezi kulturniške enoličnosti udeležencev.

Prvo je organizacijsko vprašanje. Menim, da bi morala Draga ostati zgolj domena intelektualcev, ki se usodnosti sedanjega trenutka zavedajo in imajo o njem svoje mnenje. Prepričan sem, da je smoter biti in ostati na nivoju študijske vneme v prvi vrsti, in je šele drugoten družaben, da ne rečem rekreacijski namen srečanj. V zelo razvejanih oblikah poletnega kulturnega, znanstvenega, in vseh vrst strokovnega seminarnega udejstvovanja, naj bi bili študijski dnevi v Dragi na zadostni cerebralni višini trenutke poglobljenega razpravljanja o pomembnem predznaku naše bivanjske moči - tedaj o takem ali drugačnem slovenstvu. Ne bi smela biti dana možnost za razgret politični ali svetovno-nazorski spopad, temelječ na osnovi prestižnih možnosti. S tem pa ne trdim, da slovenstvo ni v zvezi tudi s temi komponentami osebnosti, ker je - razumljivo - osebnost vendarle integralno soočenje.

Po predavanju prof. Goričarja bi se bila morala razviti debata, ki jo je nazakoval prof. dr. Vrtačič iz Freiburga, če bi bil čas in bi bili manj utrujeni in bi ne bila pozna ura itd. Skratka: želim, da bi Draga ne postala božja pot slovenstva s cerkvico na gričku in s Kalvarijo, ki bi jo v odmorih poživljal kak slovenski narodno zabavni ansambel, ter podobnimi rekviziti, ki jih nekateri očitajo nekaterim, pač pa svobodno in strpno, predvsem pa eksaktno intelektualno soočenje.

Drugo, rekel sem o kulturniški enoličnosti Drage. Vsi vemo, da zahajamo v Drago predvsem kulturniki in taki, ki imamo s tako ali drugačno obliko kulture najožje sorodstvene zveze. Želim, da bi bilo takih na Slovenskem največ. Pa jih ni. Sedanji slovenski trenutek je trenutek ekonomske, politične, pravne, demografske, medicinske in ne vem še kakšne zavesti. Žal je kulturniški predznak postal anemičen, s tem pa še ne rečem, da ni potreben, že zaradi vse bolj aktualne hoministične alternative. Moral bi biti mnogo izrazitejši, kulturne institucije bi morale biti zaradi vsesplošnega materialnega razcveta čvrsteje podpirane, ker sicer se bo bogata, vsestransko razvejana slovenska zavest povampirjena razžrla, ker v zelo bližnjem sorodstvu so si kultura, etika in morala.

Zavedati se namreč moramo, da je, če se nekateri slovenstva še tako otepajo, slovenska stiska prav samosvoj misterij, ki je rezultanta naše ekonomske danosti, našega duhovnega potenciala, naše racionalizacije, naše demografske

krize, naše poti v socializem, našega krščanstva ... In ta samosvoj misterij poraja psihično izravnoteženje v smislu nevrotičnega beganja, naraščajočega alkoholizma, naraščajočega števila samomorov, razraščanja nasilja, že 80.000 najproduktivneše delovne sile, ki je s pohotno nezadržnostjo odtekla v naročje tako imenovanega kapitalistično izkoriščevalskega sveta ter še odteka itd.

Le natančni statistični podatki bi prepričali, da, kot rečeno, ne gre zgolj za razpravljanje o neki evropski splošnosti, pač pa o slovenski narodni posebnosti. Zatorej bi bilo potrebno tak študijski simpozij tematsko poglobiti, ob tem pa s poudarjeno noto slediti slovenskemu predznaku, ki naj bi bil pri Slovencu viden v vseh okoliščinah potrošniškega bivanja.

Se pravi, težiti je treba h končnemu cilju, ko se o slovenstvu ne bo treba toliko spraševati, ko ga bomo čutili samega po sebi. Takega stanja si želim, čeprav vanj povsem ne verjamem, ker pač vidim, pa če še bolj zatiskam oči, s štirih strani nevarnega ogroževalca. Nekateri ljubljanski filozofi, ki se gibljejo med Tivolijem in Tromostovjem, tega ne vidijo, ali nočejo videti, rehabilitirajo Dežmane, na slovensko Koroško in na Beneško Slovenijo se pa kar požvižgajo.

Prepričuje me samo stvarnost. Vemo, da sta na Goriškem dve zabavišči (Bukovica, Miren), kjer se sklene nebroj zakonskih zvez med Slovenkami in Italijani, nobene se še ni med Slovincem in Italijanko. In dobro vemo, da so vse Slovenke, ki se poročijo v Italijo, za našo narodno skupnost izgubljene.

Zakaj vse to?

Na ta "zakaj" bi najboljše odgovorili demografi, sociologi, politologi, psihologi ...

Ali ne bi bilo tedaj vredno spregovoriti tudi o tem? Draga? Ali ni to slovenska posebnost, slovenska možnost.

Tisto o cestnih tablah z italijanskimi napisi slovenskih krajev je le dokaj poenostavljen izraz globljega slovenskega psihološkega konflikta, ki se predstavlja ponekod že kot bizarno iracionalno početje, kot hlastanje po koordinatah, ki jih je določevalo tisočletje, kot že kar pohotna vnema po maličenju.

Bolezen se pa mora zdraviti pri vzroku. Tujejezične table so žgoč simptom, nevron pojava pa vodi globoko v temelje naše bivanjske strukture.

Po mojem naj bi študijski dnevi v Dragi ne bili zakotna periferna bolnica, pač pa temeljit diagnostični laboratorij.

Formalna izvedba je delikatna stvar, po mojem bi bila najprimirnejša organizacija okrogle mize skupine slovenskih strokovnjakov, ki vsaj posredno čutijo slovenski živec pri svojem različnem delu. Tu ne izvzemam nobene stroke. Enako pomembne so tehnika, sociologija, kot politika, filozofija, medicina itd.

Predavanje Cirila Zlobca je izzvenelo kot tragična zavest o vprašanju mladih, ki maličijo stoletni slovenski etos in humanistično kulturo. Na Slovenskem je to maličenje dvakrat neugodno: prvič, ker se pač podira humanistična kulturna stavba in drugič, ker je ta kultura stoletja bila identiteta slovenske narodne emancipacije, naša edina zgodovinskost. Odkar naj bi stopili v zgodovino - z letom 1945 - se pa tudi kultura umika na pozicije, ki naj bi jih pri večjih narodih imela že od nekdaj. Naš čas naj bi torej bil negacija slovenske posvečene kulture.

Te teze mladih slovenskih avantgardistov so zanimive, ne pa nenevarne.

Žal je dal pesnik Zlobec preveliko težo takim stališčem, ni pa predstavil slovenske kulturne širine, ki je po mojem mnenju avtentičen izraz današnje slovenske kulturnonacionalne zavesti. Kdo pa pravi, da sta Kermauner in Rupel edina tolmača te zavesti pri mladih. Naša revija je že večkrat polemično posegla v stališča "avantgarde" (Cuderman).

Menim, da je o alfa ali beta poziciji slovenske kulture in kulturnikov pri slovenski politični zavesti neadekvatno razpravljati, ker ima pač tako vlogo, kot jo s svojo vrednostjo zasluži. Pesnik Cimperman nikdar ni oblikoval obličja slovenske samozavesti, Prešeren ga pa še danes. Kultura je komponenta naše univerzalnosti, tudi slovenski politik, če naj bo kaj vreden, se nikdar ne bo mogel odpovedati njeni vrsti, ker je izraz človeške emotivnosti, tako kot se ji ne upajo odrekati francoski, angleški, kitajski politiki ... Verjamem pa, da se kolikor toliko pameten politik požvižga na kulturo, ki se identificira s preservativi ali fekalijami.

(Vredno bi bilo analizirati primarno kulturno potrebo duševno razkrojene osebnosti v resocializacijskem postopku. Zaradi dokaza primarnosti).

Torej je o omenjeni strukturalni prekvalifikaciji možno razpravljati, ne pa jo v informacijski namen tako poudariti. Res je, da je slovenska mladina do kulture kot sojedra slovenske nacionalne samozavesti precej hladna. Temu pa je kriv tudi pomanjkljiv vzgojni proces, ponudba vsakovrstne psevdokulturne plaže, mačehovski odnos družbe do prosvetnih in kulturnih delavcev in še kopica drugih, večinoma znanih dejstev, ki v mladih sproščajo begavost in alienacijska občutja.

Napravil sem anketo med tretješolci neke srednje šole, kaj vedo in koliko so brali sodobnega slovenskega pisatelja Pavleta Zidarja. Rezultat je bil porazen. Mislil sem namreč, da je njegova Karantinja že dolgo obvezno berilo v srednjih šolah. Pred nedavnim pa mi je neki dijak iz omenjenega razreda pisal, da se je kar cel razred vnel za Zidarja, da so hvaležni, ker sem jih zanj navdušil itd. Nekje je torej nekaj narobe.

Ob tem sem se ustavil zato, ker mislim, da je bila letošnja Draga tudi v znamenju tega problema, ki pa je ostal zaradi omenjene prenatrpanosti nedomišljen.

Zlobčevo predavanje ni bilo tako pogumno kot Goričarjevo. Nič zato. Odpiralo je dileme, ki naj bi jih razreševala debata, žal jih ni, zato je bil slovenski kulturni trenutek nezadostno, rekel bom kar enostransko osvetljen.

Teh nekaj misli sem nanizal zato, ker sem prepričan, da je pobuda za študijske dneve zdrava, udeležba tolikšnega števila izobražencev pa obetajoča in obvezujoča obenem.

82

